

Олег Хавронюк

Хмельницький університет управління та права, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ВИРОБНИКІВ БАЗ ДАНИХ НА ОСНОВІ ПРАВА SUI GENERIS

Oleh Havroniuk

Khmelnytskyi University of Management and Law, Ukraine

GENERAL OVERVIEW OF THE CIVIL LEGAL MECHANISM OF PROTECTION OF RIGHTS AND INTERESTS OF DATABASES MAKERS ON THE BASIS OF SUI GENERIS RIGHT

The article examines the legal mechanism for protecting the rights of makers (producers) of investment databases, as defined by Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council on the legal protection of databases and implemented in the national legislation of the majority of European Union member states. It analyzes the constituents of the concept of violating the rights and interests of database producers protected by the sui generis right through the prism of illegally removing and/or reusing the entire content of the database or a quantified and/or qualitatively determined part thereof. Particular attention is paid to the practice of the European Court of Justice, the legislation of European states and the foreign doctrine of establishing the criteria for the violation of the rights of database producers. On the basis of this, the author examines the possibility of using general and special methods of protecting civil rights, and in particular intellectual property rights, of database producers, which are enshrined in Ukrainian civil law.

Keywords: database, sui generis right, compilation of data, rights to databases, civil rights and interests.

Дослідження заснованого на праві sui generis механізму захисту прав та інтересів виробника бази даних слід здійснювати з огляду на встановлення змісту відповідного правопорушення, способів захисту, які можуть бути застосовані належним суб'єктом та санкцій щодо правопорушника. Виходячи з цього та враховуючи специфіку термінології, застосовуваної у Директиві 96/9/ЄС Європейського парламенту та Ради від 11 березня 1996 року про правову охорону баз даних (далі – Директива 96/9/ЄС)¹, необхідним буде також звернення до доктринальних напрацювань і судової практики в аспекті встановлення обсягу і значення окремих використовуваних європейським законодавцем термінів та понять.

Відповідно до засадничої щодо права sui generis ч. 1 ст. 7 Директиви 96/9/ЄС держави-члени ЄС повинні передбачити право творців інвестиційних (неоригінальних, не захищених авторським правом) баз даних стати на заваді вилученню чи повторному використанню всієї або значної, визначеної кількісно або якісно, частини змісту даної бази. Розглянемо поняття «вилучення», «повторного використання» та «значної частини змісту бази даних», зосередившись, спочатку, на перших двох.

Порівняно значної конкретизації (щодо інших понять) наведені терміни набувають у положеннях преамбули та далі у тексті Директиви. Так, п. 42 містить вказівку на те, що згадане право виробника бази даних спрямоване проти дій користувача в обхід законних прав виробника

¹ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:EN:HTML>> (2017, листопад, 27)

і які завдають таким чином шкоди виробнику, а також пов'язане не лише з протидією виготовленню конкурентного виробу, а й стосується захисту від користувача, який своїми діями завдає істотної, визначуваної кількісно або якісно, шкоди виробнику, що зазнав затрат. Права законного користувача та винятки з права виробника бази даних протидіяти таким маніпуляціям зі змістом бази даних не охоплюються обсягом цієї наукової статті, тому зосередимось виключно на випадку вчинення правопорушення.

У світлі цього, далі, у ч. 2 ст. 7 Директиви 96/9/ЄС містяться нормативні дефініції досліджуваних понять: 1) під «вилученням» розуміється постійне або тимчасове перенесення всього або істотної частини змісту бази даних на іншій носій будь-яким способом і в будь-якій формі; 2) у свою чергу, «повторне використання» включає будь-яку форму надання невизначеному колу осіб всього або істотної частини змісту бази шляхом розповсюдження копій, прокату, передачі електронним шляхом або іншої форми передачі. При цьому, перший продаж копії бази даних у Європейському співтоваристві правоволодільцем або за його згодою призводить до вичерпання права контролю за перепродажем даної копії у його межах. До цього у п. 3 ч. 2 цієї ж статті додається, що надання в публічне користування не є дією з вилучення або повторного використання. Частина 5 також презюмує настання відповідальності за вилучення чи неодноразове повторне і систематичне використання неістотних частин змісту бази даних, що складає дії, які суперечать нормальному використанню даної бази даних або яке завдало б невиправданої шкоди законним інтересам виробника бази, застерігаючи, що такі дії не допускаються.

Таким чином вилучення та повторне використання як дії, що складають основу порушення права *sui generis*, пов'язуються з незаконним використанням змісту бази даних, полягаючи у переміщенні матеріалів, які його складають, або розповсюдженні шляхом продажу, прокату або передачі іншими способами без згоди виробника бази даних та з перевищенням обсягів дозволених дій Директивою 96/9/ЄС та самим виробником. Крім цього вилучення та повторне використання можуть здійснюватись послідовно однією й тією ж особою в рамках одного умислу, як це мало місце у справі *Football Dataco Ltd and Others v Sportradar GmbH and Sportradar AG*¹, де окрім цього, на думку Генерального радника Круза Віллалона, вилучення змісту бази даних «Football Live» було здійснено в одній державі, а повторне використання через конкретну послідовність дій у кількох державах-членах Європейського Співтовариства².

Європейський суд справедливості у одному з найбільш значимих для усієї концепції права *sui generis* рішенні у справі *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd*³, присвятив питанню змісту понять вилучення та повторного використання багато уваги. Узагальнимо найбільш важливі з висновків Суду:

1) вказані поняття слід тлумачити, виходячи з мети існування права *sui generis*, що має захистити виробника від дій, які виходять за межі законного використання та завдають шкоди інвестуванням організатора створення бази даних, а отже не важливо, чи здійснюється таке порушення з метою створення іншої бази даних, що буде чи не буде складати конкуренцію оригінальній, чи здійснюються такі дії з будь-якою іншою метою, комерційною чи некомерційною (пп. 45-48 рішення із посиланням на п. 42 преамбули Директиви 96/9/ЄС);

2) використання виразу «будь-яким способом та у будь-якій формі» щодо здійснення вилучення та повторного використання свідчить про те, що законодавці Співтовариства прагнули надати досліджуваним концепціям широкого тлумачення, включаючи будь-яку дію з привласнення та надання доступу для громадськості, без згоди виробника бази даних, результатів його інвестування,

¹ *Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd v Sportradar GmbH, Sportradar AG Case C-173/11* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2012]

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Database&docid=128651&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=704077#ctx1>> (2017, листопад, 27).

² *Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd v Sportradar GmbH, Sportradar AG Case C-173/11* (Opinion of Advocate General Cruz Vallalon) [2012]

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Database&docid=124197&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=704077#ctx1>> (2017, листопад, 27).

³ *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd Case C-203/02* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2004] <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=49633&doclang=EN>> (2017, листопад, 27).

вилучених не лише безпосередньо з копії даних, але і з її копій, позбавляючи його, таким чином, доходів, що мали компенсувати здійснені інвестиції (пп. 51-53 рішення із посиланням на згаданий нами п. b ч. 2 ст. 7 Директиви 96/9/ЄС у частині того, що продаж копій бази даних позбавляє виробника бази даних контролювати їх повторний продаж, але не права запобігати вилучення та повторному використанню змісту, що складає таку копію, а звідси і те, що незаконні дії можуть бути здійснені і без прямого доступу до первинної бази даних, наданої для публічного доступу). Стікс-Хакль К. додає, що поняття «вилучення» не означає, що переміщені матеріали повинні бути повністю видалені з первинної бази даних, як і не вказує на необхідність їх подальшого оприлюднення (на відміну від повторного використання) – інформація може бути вилучена суто в приватних цілях та не наносити жодної «фізичної» чи змістовної шкоди базі даних як такій¹; з приводу чого у доктрині також підкреслюється, що, хоча прецедентне право досі не встановило чітких визначень для понять «вилучення» та «повторне використання», публічний інтерес зумовлює те, що такі поняття не можуть тлумачитись більш вузько, ніж тлумачиться термін «копіювання»².

3) право *sui generis* не обмежує можливість законного користувача отримувати інформацію з бази даних, вилучати її у незначній частині, а також не поширюється на випадки, коли виробник бази даних надає згоду (укладає договір) про повторне використання бази даних шляхом поширення її для громадськості, маючи право на отримання з цього відповідних доходів та не вичерпуючи у обох випадках своє право *sui generis*. При цьому у випадках передачі електронними засобами або через матеріальну копію це право теж не вичерпується, а у разі, коли відображення на дисплеї змісту бази даних викликає необхідність постійного або тимчасового перенесення всієї або істотної частини цієї бази на інший носій, на цю дію повинен бути одержаний дозвіл праволодильця (пп. 54-60 рішення із посиланням на пп. 41, 43-44 преамбули та ч. 5 ст. 7 і ч. 1 ст. 8 Директиви 96/9/ЄС) – у зв'язку з цим положенням право здійснення вилучення щодо електронних баз даних нерідко порівнюють із правом здійснення електронного доступу у інформаційному праві^{3,4};

Виходячи з вищевикладеного, дії з вилучення (передачі змісту бази даних) та повторного використання (доведення до громадськості змісту бази даних), незалежно від мети та способу їх здійснення, за умови, що вони стосуються всієї або значної частини змісту бази даних вимагають дозволу виробника бази даних, навіть якщо він надав публічний доступ до неї або її значної частини самостійно чи через третіх осіб.

Європейський суд справедливості, підсумовуючи, у п. 67 рішення, зазначив, що поняття «вилучення» та «повторне використання» у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС слід розуміти як дії, що стосуються будь-якого недозволеного виробником бази даних одержання або поширення серед громадськості всього або частини змісту бази даних, не маючи на увазі здійснення прямого доступу до відповідної бази, але незалежно від того, чи надав виробник бази даних до неї такого доступу для громадськості, не зачіпаючи, таким чином, його права протидіяти таким діям і у разі надання такого доступу, що обумовлено тим, що найбільшої економічної вигоди виробник бази даних отримує саме від надання публічного доступу до використання копій даних як це має місце, до прикладу, при використанні найбільшої на планеті бази даних та, одночасно, веб-сайту, присвяченому світовому кінематографу – Internet Movie Database (скорочено – IMDb).

Поглиблення окремих важливих аспектів вчинення правопорушення шляхом вилучення та/або повторного використання змісту бази даних знайшло вираження у наступних рішеннях Європейського суду справедливості. Так, у підсумкових положеннях рішення у справі *Directmedia Publishing GmbH v Albert-Ludwigs-Universität Freiburg*⁵ Суд резюмував таке: «переміщення

¹ *Fixtures Marketing cases* (Opinion of Advocate General Stix-Hackl delivered on 8 June 2004) [2004] <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7dffa8ee5894475aea2da36e35b3baa.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxqTch90?text=&docid=48762&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=59702>> (2017, листопад, 27)

² Lubens, R. (2003). Survey of Developments in European Database Protection. *Berkeley Technology Law Journal*, 18, 470.

³ Davison, M. J. (2007). *The Legal Protection of Databases*. Cambridge University Press, 87.

⁴ Kaye, L. (1995). The Proposal EU Directive for the Legal Protection of Database: A Cornerstone of the Information Society? *European Intellectual Property Review*, 12, 583.

⁵ *Directmedia Publishing GmbH v Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Case C-304/07* (Judgment of the Court, Grand Chamber) <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=database&docid=69093&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8653#ctx1>> (2017, листопад, 27)

матеріалів з однієї захищеної бази даних до іншої з вказівкою на першу базу даних як їх джерело із власною оцінкою матеріалів, отриманих з першої бази даних, може конституювати «вилучення» у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС, у випадку, що належить встановити відповідному суду, якщо такі дії були здійснені щодо істотної частини бази даних, визначеної кількісно або якісно; або якщо такі дії були здійснені щодо переміщення незначних частин змісту бази даних, але внаслідок свого повторюваного або систематичного характеру це матиме наслідком реконструкцію істотної частини такого змісту».

Важливо дослідити також дефініцію істотної частини змісту бази даних, оскільки без цього обмеження право протидіяти повторному використанню (як і вилученню) захищатиме базу даних само по собі (*per se*)¹, поширюючи свою дію і на найменші з точки зору обсягу та значення її складові елементи, перетворюючи захист інвестицій у монополізацію будь-якої інформації, що міститься у базі даних.

Базове тлумачення цього поняття Європейським судом справедливості також закріплене у рішенні у справі *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd*², у п. 82 якого в якості висновків з цього приводу вказується, що вираз «істотна частина змісту бази даних, визначена ... кількісно» у ст. 7 Директиви 96/9/ЄС відноситься до обсягу інформації, вилученої з бази даних та/або повторно використаної і яка повинна оцінюватись у відношенні до загального обсягу змісту бази даних. Кей А.Т. вказує на те, що досі не досягнуто жодного чіткого консенсусу, який саме рівень пропорцій, якості або обсягу є достатнім щоб визнати права виробника бази даних порушеними, наводячи рішення Паризького Апеляційного суду, у якому судом було встановлено порушення права *sui generis*, коли лише 12% загального обсягу бази даних було вилучено³. Це ще раз підкреслює необхідність у кожній конкретній справі здійснювати визначення цих понять на основі наявних доказів, засновуючись на загальних принципах, а не однозначних законодавчих вказівках.

Щодо критеріїв визначення якісно істотного інвестування у рішенні зазначається принципово інший підхід, за яким вираз «істотна частина змісту бази даних, визначена якісно ...» відноситься до рівня інвестування у одержання, перевірку або представлення частини змісту, яка є предметом порушення у формі вилучення та/або повторного використання, незалежно від того, чи є вона значною істотною частиною загального змісту бази даних, що захищається. Будь-яка частина змісту, яка не відповідає одній або обом з вказаних вимог визнається неістотною (оскільки кількісно незначна частина змісту бази даних в дійсності може являти собою, з точки зору отримання, перевірки або надання бази даних, результат значних людських, технічних або фінансових інвестицій). Загалом така позиція у повній мірі кореспондує встановленому нами вище та найбільш доцільному способу визначення істотності інвестування.

У рішенні Європейського суду справедливості в іншій хрестоматійній справі *Apis-Hristovich EOOD v Lakorda AD*⁴, Суд дослідив нові критерії встановлення обсягу вилученого змісту бази даних та часу вчинення такої дії, розмежувавши поняття «постійного» та «тимчасового» перенесення змісту бази даних у розумінні п. а ч. 2 ст. 7 Директиви 96/9/ЄС, зачепивши і питання визначення істотної частини бази даних та сутності матеріалів, що можуть складати її зміст. Звертаючись до узагальнених Судом висновків у цій справі, слід констатувати про закріплення на рівні європейської судової практики таких важливих підходів до розуміння вказаних понять:

1) у випадку, коли сукупність матеріалів складається з відокремлених модулів, обсяг матеріалів, що були нібито вилучені та/або повторно використані з одного з цих модулів повинен (для того щоб визначити чи мало місце вилучення та/або повторне використання частини, визначеної кількісно з бази даних у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС), бути порівняним

¹ Aplin, T. (2005). The EU Database Right: Recent Developments. *Intellectual Property Quarterly*, 15

² *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd Case C-203/02* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2004] <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=49633&doclang=EN>> (2017, листопад, 27)

³ Key, A. T. *The European Database Directive In Perspective* <<https://web.law.duke.edu/cspd/papers/directive.doc>> (2017, листопад, 27)

⁴ *Apis-Hristovich EOOD v Lakorda AD Case C-545/07* (Judgment of the Court, Grand Chamber) <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=77503&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=143840>> (2017, листопад, 27)

із загальним змістом відповідного модулю, якщо останній самостійно відповідає вимогам, які ставляться до бази даних для її захисту на основі права *sui generis*;

2) якщо ж такий модуль матеріалів самостійно не відповідає цим вимогам та за умови, що сама сукупність матеріалів їм відповідає (є інвестиційною базою даних), порівняння повинно здійснюватись між обсягом матеріалів, що нібито були вилучені та/або повторно використані з різних модулів бази даних та її загальним змістом;

3) факт того, що матеріали, які нібито були вилучені та/або повторно використані з бази даних, захищеної правом *sui generis*, були отримані її виробником з джерел, недоступних для громадськості, відповідно до обсягів людських, технічних та/або фінансових ресурсів, задіяних для збору цих матеріалів з цих джерел, може вплинути на класифікацію таких матеріалів як істотної частини, визначеної якісно, змісту відповідної бази даних у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС. Факт того, що фізичні або технічні характеристики, наявні у змісті бази даних, захищеної правом *sui generis* та створеної конкретно особою, також мають місце у змісті бази даних, створеної іншою особою, може тлумачитись як доказ вилучення, якщо тільки такий збіг не може бути пояснений іншими факторами, ніж переміщення матеріалів між двома базами даних. Природа комп'ютерних програм, які використовуються для роботи з електронними базами даних не є фактором для оцінки існування вилучення у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС;

4) факт того, що матеріали, розміщені у базі даних є офіційною інформацією, доступною для громадськості, не звільняє національні суди від обов'язку надати оцінку наявності вилучення та/або повторного використання істотної частини змісту такої бази даних, щоб перевірити, чи матеріали, які нібито були вилучені та/або повторно використані з цієї бази даних складають її істотну частину, визначену кількісно, як і те, чи являють вони істотні людські, технічні або фінансові інвестиції у одержання, перевірку та надання змісту бази даних. Факт того, що такі матеріали також наявні у іншій базі даних, сам собою недостатній для доведення вилучення, але, за певних умов, може розглядатись як один з доказів цього;

5) розмежування понять «постійного» та «тимчасового» вилучення, вжитих у ст. 7 Директиви 96/9/ЄС засновується на критерії тривалості часу, протягом якого матеріали, що були вилучені з захищеної бази даних зберігались у середовищі іншому, ніж ця база даних. Час самого вилучення з захищеної бази даних, доступної у електронній формі, визначається тим, коли матеріали, що стали предметом переміщення були збережені у середовищі іншому ніж ця база даних. При цьому Суд знову наголошує на раніше висловленій позиції про те, що встановлення наявності чи відсутності вилучення не залежить від цілей, які ставив перед собою порушник, а також від будь-яких модифікацій, які він може здійснити зі змістом бази даних та будь-яких відмінностей у структурній організації первісної бази даних та тієї, у яку були включені відповідні матеріали.

Таким чином, під вилученням у розумінні ст. 7 Директиви 96/9/ЄС слід розуміти незаконні дії користувача бази даних або третіх осіб, вчинені з перевищенням права вільного використання та без дозволу виробника бази даних, спрямовані на тимчасове або постійне (залежно від часу перебування матеріалів за межами бази даних, що захищається правом *sui generis*) переміщення змісту бази даних, яке кваліфікується як таке незалежно від: 1) перебування бази даних у публічному доступі; 2) способу та форми вилучення; 3) повного видалення чи збереження змісту в межах первинної копіювання даних; 4) цілей подальшого використання вилучених матеріалів та джерела їх втілення (інша база даних, друк матеріалів тощо); 5) використанням у іншій базі даних з вказівкою на первинну базу як їх джерело, здійсненням модифікацій, наданням власної оцінки або без такої вказівки, модифікацій та оцінки; 6) джерела отримання виробником бази даних такої інформації; 7) вилучення матеріалів з окремого модулю, що самостійно відповідає критерію охороноздатності, або з модулів, що не відповідають вимозі істотності інвестування, якщо порівняння здійснюватиметься щодо всього змісту бази даних.

Застосовуючи усі вищевказані пункти по відношенню також до повторного вилучення, слід відзначити, що під цим поняттям європейський законодавець розуміє недозволене виробником бази даних розповсюдження її змісту, що полягає у продажу, передачі, прокату, розміщенню в мережі Інтернет, наданні у користування невизначеному колу осіб будь-яким іншим способом. При цьому як вилучення, так і повторне використання повинні бути здійснені стосовно визначеної якісно (що встановлюється відповідно до затрачених на отримання цієї частини зусиль та здійснених інвестицій) або кількісно (встановлюється шляхом співставлення обсягів вилучених матеріалів

із загальним обсягом бази даних або окремого модулю інформації, якщо він самостійно відповідає критерію захисту на основі права *sui generis*) істотної частини бази даних або у зв'язку з систематичністю та повторюваністю таких дій, спрямованих на реконструкцію усього або істотної частини змісту бази даних – і стосовно незначних складових елементів такої компіляції.

Отже, порушенням прав та інтересів виробників баз даних, що захищаються на основі права *sui generis*, є незаконне вилучення та/або повторне використання усього змісту бази даних або визначеної кількісно та/або якісно його частини чи систематичного або повторюваного вилучення незначних частин з метою подальшої реконструкції усього змісту, що завдає майнової шкоди належному праволодільцю у вигляді втраченого доходу від використання результату вкладених у створення бази даних інвестицій, та не залежить від форми, способу, мети, яку переслідував порушник та інших зовнішніх аспектів його вчинення. Головним є фінансовий інтерес виробника бази даних, а не порушника.

Досліджуючи способи захисту та визначаючи санкції, застосовувані до порушників прав та інтересів виробників баз даних на основі права *sui generis*, слід констатувати, що Директива 96/9/ЄС залишає ці аспекти механізму захисту вказаних прав, для детального врегулювання, національному законодавцю. Безпосередній предмет захисту формулюється у ст. 7 Директиви як право особи стати на заваді порушенню його прав, а не право звернення до уповноважених органів за захистом, ст. 12 стосовно визначення обсягу передбачає лише те, що держави-члени повинні запровадити відповідні санкції в разі порушення прав, передбачених цією Директивою, на доповнення чого п. 57 преамбули щодо права *sui generis* вказує, що на додаток до санкцій, передбачених законодавством держав-членів у разі порушення авторського права або інших прав, держави-члени повинні передбачити відповідні санкції в разі несанкціонованого вилучення чи повторного використання змісту бази даних.

Аналізуючи норми цивільного законодавства держав-членів ЄС, можна зробити висновок про панування підходу до поширення на відносини захисту прав на інвестиційні бази даних положень, які стосуються як загальних санкцій, що застосовуються до порушника будь-яких цивільних прав та інтересів, так і тих, що визначаються як такі при захисті авторських та суміжних прав (або прав інтелектуальної власності загалом). Так, § 81 Федерального Закону Австрії «Про авторське право та твори літератури і мистецтва і суміжні права» передбачає застосування загальноцивільністичних способів захисту, якими може скористатись будь-яка особа, чие виключне право (як авторські права, так і право *sui generis*) було порушене¹. Ст. 13-16 та ст. 33 Закону Бельгії «Про бази даних» також передбачає ті ж самі способи захисту, що застосовуються і при порушенні авторських прав (вилучення контрафактних примірників баз даних, опублікування судового рішення про порушення тощо), зазначаючи, втім, що єдиним суб'єктом звернення з відповідними вимогами може виступати лише виробник бази даних². Закон Греції «Про авторське право та суміжні права» у главі II частини IV також передбачає однакові способи захисту для оригінальних та інвестиційних баз даних, зокрема вимоги про вилучення, знищення або передачу контрафактних копій, знарядь вчинення правопорушення та відшкодування збитків, передачу інформації про канали збуту, публікації рішення тощо³. Законі Великобританії «Про авторське право та регулювання прав на бази даних»⁴ у ст. 23 містить лише загальну відсылну норму до ст.ст. 96-98 Закону «Про авторське право, проектування і патенти»⁵, вказуючи про поширення цих норм на відносини захисту інвестиційних

¹ *Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)*.

<<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>> (2017, листопад, 27).

² *Loi du 31 août 1998 transposant en droit belge la directive européenne n° 96/9/CE du 11 mars 1996 concernant la protection juridique des bases de données* <<http://www.wipo.int/wipolex/fr/details.jsp?id=406>> (2017, novembre, 27).

³ *Law No. 2121/1993 on Copyright, Related rights and Cultural Matters (as last amended by Law No. 3057/2002 (article 81) and by Law No. 3207/2003 (article 10 par. 33) and by Law No. 3524/2007)* <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=186750> (2017, листопад, 27).

⁴ *The Copyright and Rights in Databases Regulations 1997* <<http://www.legislation.gov.uk/ukasi/1997/3032/contents/made>> (2017, листопад, 27).

⁵ *United Kingdom Copyright, Designs and Patents Act 1988* <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>> (2017, листопад, 27).

баз даних. Такий ж підхід закріплено у ст. 338 Закону Ірландії «Про авторське право та суміжні права»¹.

З огляду на подібність поняття санкцій («remedies») у розумінні національних законодавств європейських держав із українськими «способами захисту» звернімося також до останніх.

Розглядаючи конкретні способи, що можуть бути застосованими як складовий елемент механізму захисту прав виробників на бази даних в межах встановленої українським законодавством правової системи та відповідних інститутів права і цивільного законодавства, вважаємо, що закріплені у ст. 16 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України)² загальні способи захисту цивільних прав та інтересів, з урахуванням спрямованості та правової природи кожного з них та за умови запровадження у національне законодавство інституту права *sui generis*, можуть застосовуватись і у відносинах з захисту права *sui generis* при зверненні до суду з відповідними вимогами. Виходячи з правової природи інвестиційних баз даних та спираючись на результати попередніх досліджень закономірностей та особливостей застосування загальних способів захисту щодо оригінальних баз даних, які отримують авторсько-правову охорону за українським законодавством, стверджуємо, що найбільш дієвими та відповідними природі права *sui generis* загальними способами захисту виступатимуть визнання права, припинення дії, що порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення та відшкодування заподіяної виробникові бази даних збитків та іншої майнової шкоди, в тому числі та найперше – упущеної вигоди від використання компіляції даних для повернення вкладених у неї інвестицій.

Визнання права слугуватиме необхідною передумовою для застосування інших способів захисту та включатиме у себе встановлення критерію охороноздатності бази даних на основі права *sui generis* – здійснення кількісно та/або якісно істотного інвестування у одержання, перевірку або представлення змісту бази даних із дотриманням тих вимог, які висуваються Директивою 96/9/СС та тлумачаться сучасною європейською судовою практикою (а саме – Європейським судом справедливості) відносно кожного з елементів цього критерію та суміжних із ними.

Припинення дії, яка порушує право, з огляду на специфіку інвестиційних баз даних, вимагатиме застосування технічних засобів зупинення вилучення інформації з електронної бази даних та накладення арешту (як засобу забезпечення позову та спеціального способу захисту прав інтелектуальної власності одночасно) на контрафактні примірники бази даних, а також на комп'ютерні програми та програмне забезпечення, яке використовувалось для вилучення та/або повторного використання усього змісту або його істотної частини (визначення якої теж повинно буде ґрунтуватись на здобутках європейської цивілістичної доктрини та судової практики).

Відновлення становища, яке існувало до порушення слід застосовувати шляхом приведення бази даних, що стала об'єктом незаконного вилучення всієї або значної частини її матеріалів чи приведення у нефункціональний стан, до попереднього робочого становища, вилучення незаконно здобутих матеріалів з інших компіляцій даних (якщо до їх змісту були долучені матеріали первісної інвестиційної бази даних) – повернення до первісного стану і конкретних згаданих об'єктів прав інтелектуальної власності і загалом того ринку інформації, існування якого вони забезпечують своїм функціонуванням.

З огляду на економічну природу права *sui generis*, ключовим способом захисту виступатиме відшкодування усієї сукупності майнової шкоди, заподіяної виробникові бази даних – як реальних збитків (які можуть полягати у витратах спрямованих на поновлення порушеного права), так і упущеної вигоди, яка полягатиме у неотриманні організатором створення бази даних запланованих доходів. Вважаємо за доцільне застосовувати і визначені щодо оригінальних баз даних методичні підходи оцінки майнових прав інтелектуальної власності та «альтернативні» способи відшкодування майнової шкоди, зокрема виплату одноразової компенсації замість стягнення збитків.

Безумовне застосування при захисті прав виробника бази даних, знаходитимуть і усі визначені законодавцем спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності, встановлені ст. 432 ЦК України, зокрема застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права на інвестиційні бази даних та збереження відповідних доказів вилучення та/або незаконного

¹ *Copyright and Related Rights Act 2000* <<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2000/act/28/enacted/en/pdf>> (2017, листопад, 27).

² *Цивільний кодекс 2003* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page5>> (2017, листопад, 27).

використання змісту компіляції даних; та вилучення з цивільного обороту товарів, матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення контрафактних примірників баз даних, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів, матеріалів та знарядь.

Підсумовуючи дослідження механізму захисту права *sui generis* на бази даних, визначимо, що Директива 96/9/ЄС, передбачаючи захист значним інвестиціям у створення та функціонування баз даних, надає їх виробникам юридично визначену та уже апробовану можливість як самозахисту своїх прав, так і звернення до відповідних національних судових інституцій, які у встановленому законом порядку розглядатимуть спори щодо наявності чи відсутності порушення права *sui generis*. Таким порушенням визнається незаконне вилучення та/або повторне використання змісту бази даних, за умови відповідності останньої визначеному нами вище критерію охороноздатності.

References:

1. *Apis-Hristovich EOOD v Lakorda AD Case C-545/07* (Judgment of the Court, Grand Chamber) <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=77503&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=143840>>. (2017, November, 27). [in English].
2. Aplin, T. (2005). The EU Database Right: Recent Developments. *Intellectual Property Quarterly*, 15. [in English].
3. *Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)*. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>>. (2017, November, 27). [in German].
4. *Civil Code of Ukraine 2003* (The Verkhovna Rada of Ukraine) <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page5>>. (2017, November, 27). [in Ukrainian].
5. *Copyright and Related Rights Act 2000* <<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2000/act/28/enacted/en/pdf>>. (2017, November, 27). [in English].
6. Davison, M. J. (2007). *The Legal Protection of Databases*. Cambridge University Press, 87. [in English].
7. *Directive 96/9/EC* of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:EN:HTML>>. (2017, November, 27). [in English].
8. *Directmedia Publishing GmbH v Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Case C-304/07* (Judgment of the Court, Grand Chamber). <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=database&docid=69093&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8653#ctx1>>. (2017, November, 27). [in English].
9. *Fixtures Marketing cases* (Opinion of Advocate General Stix-Hackl delivered on 8 June 2004) [2004]. <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7dffaa8ee5894475aea2da36e35b3baa.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxqTch90?text=&docid=48762&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=59702>>. (2017, November, 27). [in English].
10. *Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd v Sportradar GmbH, Sportradar AG Case C-173/11* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2012]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Database&docid=128651&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=704077#ctx1>>. (2017, November, 27). [in English].
11. *Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd v Sportradar GmbH, Sportradar AG Case C-173/11* (Opinion of Advocate General Cruz Vallalon) [2012] <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Database&docid=124197&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=704077#ctx1>>. (2017, November, 27). [in English].
12. Kaye, L. (1995). The Proposal EU Directive for the Legal Protection of Database: A Cornerstone of the Information Society? *European Intellectual Property Review*, 12, 583. [in English].
13. Key, A. T. *The European Database Directive In Perspective* <<https://web.law.duke.edu/cspd/papers/directive.doc>>. (2017, November, 27). [in English].
14. *Law No. 2121/1993 on Copyright, Related rights and Cultural Matters (as last amended by Law No. 3057/2002 (article 81) and by Law No. 3207/2003 (article 10 par. 33) and by Law No. 3524/2007)* <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=186750>. (2017, November, 27). [in English].
15. *Loi du 31 août 1998 transposant en droit belge la directive européenne n° 96/9/CE du 11 mars 1996 concernant la protection juridique des bases de données* <<http://www.wipo.int/wipolex/fr/details.jsp?id=406>>. (2017, novembre, 27). [in French].
16. Lubens, R. (2003). Survey of Developments in European Database Protection. *Berkeley Technology Law Journal*, 18, 470. [in English].
17. *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd Case C-203/02* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2004] <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=49633&doclang=EN>>. (2017, November, 27). [in English].

18. *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd Case C-203/02* (Judgment of the Court, Grand Chamber) [2004] <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=49633&doclang=EN>>. (2017, November, 27). [in English].
19. *The Copyright and Rights in Databases Regulations 1997* <<http://www.legislation.gov.uk/ukasi/1997/3032/contents/made>>. (2017, November, 27). [in English].
20. *United Kingdom Copyright, Designs and Patents Act 1988* <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>>. (2017, November, 27). [in English].